

December 2024

stipo

RAUM: Ruimte voor Iedereen?

Een zoektocht naar inclusiviteit en co-creatie.

Colofon

Auteurs:

STIPO team

Olga Sowa - projectleider, onderzoeker, analist en auteur.
Hans Karssenberg - inhoudelijk adviseur en beoordelaar.
Salman Guldemon - beoordelaar.
Sabine Dekker - taalcorrector.

Initiatiefnemer en opdrachtgever:

RAUM

Datum:

December 2024

Met dank aan:

De deelnemers aan de focusgroepen en interviews, wier inzichten en ervaringen van onschatbare waarde waren voor dit onderzoek.

De organisaties en onderzoekers die dit onderzoek mogelijk hebben gemaakt: Annechien Tabak, Beatriz Barros Pereira, Cynthia Boom, Delphine Hunik, Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Irina van Aalst, Jennifer Foster, Khadija Maros, Kars + Boom, FAAM, Luc Berendsen, Nina Nijenhuis, Maartje de Goede, RAUM, Soumea Irman, Thomas Vos, Universiteit van Utrecht, Valerie Prikker, Vijay Raaijmakers.

STIPO, team voor stedelijke ontwikkeling, werkt aan betere steden. Samen met de gebruikers richten we ons op: Langdurige kwaliteit ademend met de wensen van de tijd, de ziel van de plek met onderscheidend vermogen waarin mensen willen blijven investeren, gelaagdheid voor meervoudig en divers gebruik voor een eerlijke en inclusieve stad, publieke kwaliteit met de openbare ruimte als plek voor interactie en de plinten als de kapstok van de omgeving, eigenaarschap van de mensen, ondernemers en gebruikers van de plek.

Voor meer informatie www.stipo.nl

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Over RAUM	5
Theoretisch kader	7
Resultaten	10
Ruimtelijke analyse	10
Gedragsobservatie	16
Straatinterviews	19
Experimenten	21
Ouderen (focusgroep)	22
Nederlanders met Marokkaanse migratieachtergrond (focusgroep)	25
Kinderen met een beperking (focusgroep)	26
Pleingenoten	28
Analyse	29
Aanbevelingen voor RAUM	32
Aanbevelingen voor inclusieve openbare ruimtes	34
Erkenningen	36
Bronvermelding	37
Bijlage	39

Inleiding

RAUM is een placemaking-initiatief op het Berlijnplein in Utrecht, in de nieuwbouwwijk Leidsche Rijn. Het is in 2017 gestart als initiatief om twee jaar te experimenteren met een programma om van daaruit te onderzoeken wat voor culturele nieuwbouw gewenst is. Ondertussen trekken RAUM, en andere pleingenoten* die op het Berlijnplein zijn gekomen, veel bezoekers en wordt er druk gewerkt aan het ontwerpen van de nieuwbouw voor al deze partijen op de locatie: het Circulaire Cultuur Cluster Berlijnplein. In de afgelopen zeven jaar experimenteerde RAUM met creative placemaking* om het plein in te richten en te programmeren.

RAUM richt zich, als onderdeel van haar artistieke profiel, steeds meer op het worden van een ontmoetingsplek voor de buurt en stad: een ruimte waar verschillende mensen elkaar leren kennen en 'vertrouwde vreemden' kunnen worden. Sinds begin 2024 besteedt het programma van RAUM daarbij speciale aandacht aan drie focusgroepen:

1. kinderen met een beperking uit de wijk Leidsche Rijn,
2. Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond uit de omliggende buurten, en
3. ouderen in de appartementencomplex rondom het plein.

Deze groepen wonen in de buurt, maar zijn nog

***Pleingenoten** zijn organisaties op het Berlijnplein.

***Creative placemaking** gaat over het integreren van kunst en cultuur om de openbare ruimte te verbeteren. Het doel van placemaking is niet alleen om de esthetische waarde van een plek te verbeteren, maar ook om verschillende economische en sociale problemen binnen een community aan te pakken. Het wordt gekenmerkt door kunst en cultuur in de kern, de plaatsgebonden oriëntatie en de focus op samenwerking of co-creatie. Creatieve placemaking maakt communities krachtiger, versterkt de lokale identiteit en verhoogt de levendigheid en inclusiviteit van een plek. (Schrag & McKinnon, 2023)

ondervertegenwoordigd op het plein van RAUM, net als op veel andere pleinen en openbare ruimtes in Nederlandse steden.

De afgelopen zeven maanden is onderzocht door wie en hoe het plein gebruikt en ervaren wordt. Uit de bevindingen van dit onderzoek blijkt dat de ruimte succesvol is en een breed creatief publiek aantrekt. Het plein is echter niet voor iedereen een uitnodigende plek. De drie focusgroepen zijn ondervertegenwoordigd als gevolg van zowel fysieke als sociale barrières. Er is ook ruimte voor verbetering in de processen van co-creatie waarmee de inrichting, het programma en het beheer tot stand komen met deze groepen.

De inzichten uit dit onderzoek kunnen helpen om de programmering van RAUM de komende jaren te verbeteren. Ze vormen ook een waardevolle bron van informatie voor het permanente ontwerp van de ruimte in de nieuwbouw die naar verwachting in 2028 gerealiseerd zal zijn.

Dit onderzoek levert bovendien een belangrijke bijdrage aan de body of knowledge over placemaking initiatieven die streven naar meer inclusiviteit. Het is een voorbeeld van hoe voortdurende evaluatie kan helpen om een plek betekenisvoller te maken voor lokale communities en hoe het de aanwezigheid van ondervertegenwoordigde groepen kan vergroten.

Over RAUM

RAUM is een organisatie en plek waar sprake is van een constant transformatieproces. Dit mede vanwege de pionierende rol van RAUM en omdat RAUM zich van een tijdelijke tot een permanente plek ontwikkelt. Door de activiteiten voortdurend te evalueren, heeft de organisatie inzicht gekregen in welke aanpassingen nodig zijn in programma, het nieuwe ontwerp van de ruimte en in de samenwerkingsprocessen om de beoogde resultaten te behalen. Hoewel er uitdagingen zijn, blijft de drang naar verbetering constant.

Sinds 2017 is RAUM getransformeerd van een louter experimenteel initiatief in Leidsche Rijn tot een bruisend cultureel centrum dat de evolutie van placemaking en community betrokkenheid weerspiegelt. RAUM was oorspronkelijk bedoeld als een "makersplein", een innovatieve openbare ruimte voor nieuwe installaties van zowel internationale als lokale

Het Berlijnplein in 2016. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

kunstenaars. Er werden binnenruimtes gebouwd, zoals het "Makershuis" voor artists-in-residence en het "Paviljoen" voor horeca en overdekte activiteiten. De horeca trok meer bezoekers en moedigde langer verblijf aan. Hoewel de eerste inspanningen veelbelovend waren, brachten ze ook beperkingen aan het licht: de vele installaties leken niet afgestemd op de behoeften van de buurtbewoners en de

tijdelijke aard van deze werken leidde tot bedenkingen over de duurzaamheid van het tijdelijk gebruik van materialen. Bovendien ontbrak het in de open opzet van het terrein aan beschutting en bleek deze erg ontoegankelijk voor mensen met beperkingen. Dit benadrukte de noodzaak voor een meer inclusieve en gebruikersgerichte strategie.

Als reactie op deze inzichten onderging RAUM van 2019 tot 2021 een verandering in zijn focus. Het herpositioneerde zichzelf als een "stedelijk laboratorium" dat urgente stedelijke problemen, zoals eenzaamheid en woningnood, aanpakte. Exposities, waaronder "Living Apart Together" en "RAUM der Lusten", maakten gebruik van participatieve installaties om discussies te stimuleren over de rol van openbare ruimtes in het versterken van sociale banden. In deze fase werden ook fysieke verbeteringen op het terrein aangebracht, voornamelijk dankzij de feedback van gebruikers en bewoners. De nadruk op exposities overschaduwde, in de mening van RAUM, echter soms andere activiteiten, en de installaties kwamen met onvoldoende inbreng vanuit bewoners tot stand. Programma's zoals "Berliner Garten" waren succesvol en toonden het belang aan van inclusie en de noodzaak om een evenwicht te vinden tussen artistieke activiteiten en activiteiten voor het bredere publiek.

Sinds 2022 richt RAUM zich steeds meer op het realiseren van inclusief programma en co-design van installaties. RAUM ging de openbare ruimte, met inzet van cultuur en ontwerp, gebruiken als medium om verbindingen tussen verschillende groepen tot stand te brengen. Het "SOUK" festival kreeg vorm. Het idee ontstond vanuit lokale Amazigh en Arabische communities. Er werden ook installaties ontwikkeld in samenwerking met bewoners, zoals het "Straatscherm" met

RAUM. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

kinderen en de “Hangout” met jongeren. Dit benadrukte de overgang naar een aanpak die meer gericht was op behoeften vanuit communities zelf. RAUM voegde ook extra groen en toegankelijke en interactieve installaties toe om de ruimte uitnodigender te maken. De onzekere planning m.b.t. het ontwerp en de oplevering van de nieuwbouw leidde tot terughoudendheid voor nieuwe investeringen. RAUM blijft zich echter inzetten om in de tijdelijkheid het gevoel van eigenaarschap en inclusiviteit te versterken en wil opgedane kennis inzetten om deze structureel toe te passen in de nieuwbouw.

RAUM wil zich de komende jaren nog meer inzetten voor co-creatie en inclusiviteit waarbij het samenwerkingsproces verschuift van samen denken naar samen beslissen om zo het plein verder te ontwikkelen tot een ontmoetingsplaats van betekenis. Door samen te werken met verschillende belanghebbenden en constante feedback zet RAUM zich in om te blijven

ontwikkelen tot een prototype voor inclusieve openbare ruimtes die in kunnen spelen op de veranderende behoeften van communities.

RAUM kan daarom een model zijn voor andere plekken om te komen tot meer verbindende publieke ruimte. Dit mede door de werking ervan voortdurend te verbeteren en daarbij de doelen en de manier om ze te bereiken aan te passen aan veranderende kennis en behoeften. Het is daarmee een voorbeeld voor andere plekken die ernaar streven om activiteiten in, en ontwerp van, de openbare ruimte te baseren op de behoeften van communities uit de omgeving.

Theoretisch kader

Het RAUM plein* is een voorbeeld van openbare ruimte die creatieve placemaking gebruikt om de community samen te brengen. Dit alles komt voort uit het idee dat elke openbare ruimte een platform voor interactie kan zijn, zoals bijvoorbeeld beschreven in Qi et al. (2024). Het maakt “bonding” mogelijk tussen mensen die elkaar kennen, maar kan ook een hefboom zijn voor contact buiten de eigen bubbel, wat “bridging” wordt genoemd (Claridge, 2018). RAUM wil een plek zijn waar mensen elkaar leren kennen door zich in dezelfde ruimte te bevinden en “vertrouwde vreemden” (Milgram, 1972) te worden.

Om ruimtes voor iedereen toegankelijk te maken, krijgen openbare ruimtes in Nederland vaak de generieke vorm die zo “non-descript” mogelijk is. Daardoor zijn deze ruimtes zo generiek dat niemand zich er echt thuis voelt.

Om mensen met de plek te verbinden gebruikt RAUM, vanaf het begin, “creative placemaking”. Drie aspecten zijn belangrijk bij het ontwerpen van een ruimte: het zijn openbare ruimtes of “third places” (1), ze worden gecreëerd in een democratisch proces samen met gebruikers en belanghebbenden (2), en ze worden gecreëerd met behulp van kunst en cultuur (activiteiten, installaties) en design (ontwerp en installaties) (3).

RAUM wil een plaats voor ontmoeting zijn. Volgens RAUM moeten ze daarvoor aan vijf voorwaarden voldoen:

1. RAUM moet multifunctioneel zijn en kan gebruik maken van “de acht animatiestrategieën” (Glover, 2020) en “triangulatie” (Whyte, 1980) om verschillende vormen van interactie en betrokkenheid te stimuleren.

***RAUM plein** is een gebied dat ongeveer de helft van het Berlijnplein omvat. Het is eigendom van de gemeente, maar wordt beheerd door RAUM.

***Third Places** fungeren als unieke sociale omgevingen, verschillend van iemands woonplaats (de eerste plaats) en de werkplaats (de tweede plaats). In deze omgeving hebben individuen de mogelijkheid om elkaar te ontmoeten, zich te engageren en communitybanden aan te knopen. “Third places” kunnen openbare ruimtes zijn zoals parken, pleinen of bibliotheken, maar ook plekken die toegankelijk zijn voor een breed scala aan gebruikers, zoals cafés, kerken of kapperszaken. Deze “third places” worden vaak bezocht door leden van de community, waardoor er mogelijkheden ontstaan om vreemden in kennissen te veranderen en “weak ties” te kweken. Hoewel deze interacties oppervlakkig kunnen lijken, kunnen ze de sociale cohesie verbeteren (Oldenburg, 1989).

***Multifunctionaliteit** verwijst naar het ontwerp en gebruik van ruimtes die tegelijkertijd meerdere functies en activiteiten bieden voor verschillende gebruikers. Multifunctionaliteit bevordert verblijven zodat mensen met elkaar in contact kunnen komen en verbindingen kunnen leggen. Voorbeelden hiervan zijn bibliotheken die naast het uitlenen van boeken ook een gemeentelijk loket en café bieden. (Jacobs, 1961)

***Triangulatie** - uitleg op pagina 29

***8 animatiestrategieën**- uitleg op pagina 34

Onderzoeksproces

Tijdens dit onderzoek is in opdracht van RAUM onderzocht in hoeverre de inspanningen van RAUM op het gebied van “software”, “hardware” en “orgware” bijdragen aan het stimuleren van sociale interactie. Dit onderzoek is de afgelopen zeven maanden uitgevoerd met behulp van uitgebreid mixed-methods onderzoek. Het plein is regelmatig bezocht, waarbij observaties werden gedaan en gesprekken werden gevoerd met de gebruikers. Daarnaast zijn diepgaande interviews afgenomen met groepen die als ondervertegenwoordigd werden geïdentificeerd en met de “pleingenoten”.

Inzicht in wat er is

Tussen april en juni 2024 richtte het onderzoek zich op het analyseren van de huidige situatie: de fysieke kwaliteiten en uitdagingen van het plein, en de manier waarop het wordt gebruikt. Ten eerste zijn er meerdere documenten bestudeerd, zoals: “Theoretisch kader en uitgangspunten t.b.v. onderzoek gebruik plein RAUM” door Donica Buisman, “RAUM: Ruimte voor verbinding (meerjarenbeleidsplan 2025-2028)” en “Ervaringen van RAUM met het creëren van sociale openbare ruimte 2017-2024”. Gedragsobservaties gaven een overzicht van wie het plein gebruikt, hoe het wordt gebruikt, en op welke momenten. Weersomstandigheden, de dag van de week en de leeftijd van de bezoeker hadden een grote invloed op het gebruik van het RAUM plein. De interviews met bezoekers leverden inzichten op in de motivaties van verschillende leeftijdsgroepen, waarbij grote verschillen naar voren kwamen tussen jongvolwassenen, volwassenen met kinderen, ouderen en tieners. Experimenten op het Berlijnplein en Brusselplein leverden inzichten op in het gedrag, de motivaties en behoeften van bezoekers. Deze inzichten hielpen vervolgens bij het ontwikkelen van

interviewvragen voor de focusgroepen. Regelmatige bezoeken aan het plein op verschillende momenten maakten het mogelijk om de ruimtelijke observaties in diverse omstandigheden uit te voeren.

Inzicht in wat er ontbreekt

Van juni tot september 2024 lag de focus van het onderzoek op groepen die ondervertegenwoordigd zijn onder de huidige bezoekers, waaronder kinderen met een beperking. Tijdens workshops en discussies met hen en hun ouders en begeleiders kwamen observaties naar voren, over het ontwerp van het RAUM plein, maar ook over sociale barrières in relatie tot de hele samenleving. Tijdens workshops met ouderen werden zowel fysieke aspecten als kwesties rond programmering en eigenaarschap besproken. Tot slot werd de groep met een Marokkaanse migratieachtergrond bestudeerd, en werd met name het gevoel erbij te horen en voldoende mate representatie onderzocht.

Inzicht in het proces erachter

In augustus en september 2024 gaven interviews met pleingenoten en RAUM een beter beeld van hoe het plein werkt als een systeem van met elkaar verweven belangen en processen.

Door verschillende onderzoeksmethoden toe te passen en het onderzoek over een langere periode te spreiden, is een volledig beeld ontstaan van de factoren die een rol spelen bij het gebruik en vorming van het plein.

Stipo heeft alle kennis samengevoegd, echter, samen met de betrokken onderzoekspartners is dit rapport tot stand gekomen.

2. RAUM moet uitnodigend zijn en bezoekers een “thuisgevoel” geven. Representatie van de diversiteit van de bevolking is belangrijk voor het creëren van een “thuisgevoel” in de openbare ruimte, vooral voor ondervertegenwoordigde groepen (Cresswell, 2004). Bovendien wordt “thuisgevoel” ontleend aan zeer vroege herinneringen (Wekker, 2016). Om mensen een “thuisgevoel” te geven, is het daarom belangrijk om elementen uit de levensstijl van mensen te integreren in de ruimte, mogelijk door verwijzingen naar hun herinneringen te gebruiken.

3. RAUM moet een plek zijn waar mensen zich vrij voelen om zich te uiten en veilig zijn voor zowel geweld als veroordeling van anderen.

4. Bij RAUM moeten er “eyes on the street” (Jacobs, 1961) zijn, wat betekent dat de plek het gevoel geeft dat er iemand voor zorgt en dat bezoekers er niet anoniem zijn.

5. RAUM moet een plek zijn die aanzet tot spelen en inspireert.

Volgens het boek “The City at Eye Level” (Stipo, 2019) bestaan succesvolle openbare ruimtes uit:

1. het gebruik en het programma (“software”) die samen een “sense of place”* creëren,
2. het fysieke ontwerp dat dit ondersteunt (“hardware”),

***Sense of place** is een construct dat wordt gebruikt om de relatie tussen mensen en de ruimtelijke omgeving te beschrijven. Het wordt gebruikt om het unieke karakter van een specifieke locatie te omschrijven.

“Six Building Blocks of Placemaking” door Stipo en Placemaking Switzerland. Bron: Stipo

3. de (democratische) processen en coalities of organisaties waarmee openbare ruimtes worden vormgegeven, en de manier waarop ze worden geprogrammeerd en beheerd (“orgware”).

Als deze aspecten aanwezig zijn en goed functioneren, kunnen ze mogelijkheden bieden voor sociale interactie.

Resultaten

In dit hoofdstuk wordt een uitgebreide samenvatting gegeven van de resultaten van de verschillende methoden. De volledige verslagen over gedragsobservaties, straatinterviews en onderzoeken met betrekking tot ouderen, Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond en kinderen met een beperking zijn op aanvraag beschikbaar.

Ruimtelijke analyse

Onderzoeksdoel

Fysieke kenmerken van het RAUM plein en de invloed ervan op het gebruik en de beleving van de bezoekers.

Onderzoeker

De ruimtelijke analyse werd uitgevoerd door STIPO, een adviesbureau dat zich richt op duurzame, inclusieve steden. Als initiatiefnemer van het “City at Eye Level” programma richt STIPO zich op de kwaliteit van openbare ruimtes, placemaking en gebruikersgerichte ontwerpen, met nadruk op actieve plinten, lokaal eigenaarschap en een mensgerichte benadering.

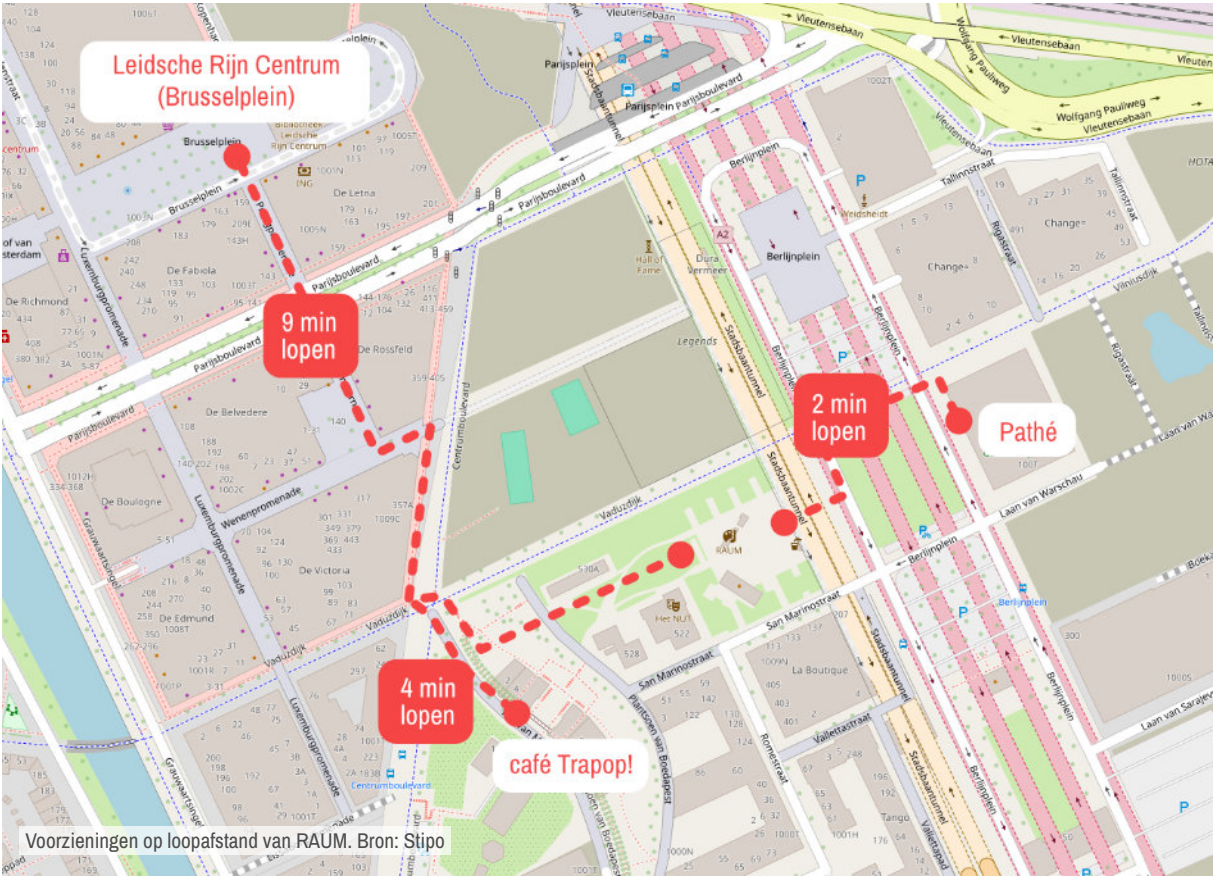
Methode

In de ruimtelijke analyse onderzocht Stipo de fysieke kenmerken van het RAUM plein en het omliggende gebied, waarbij de nadruk lag op

looproutes, toegankelijkheid en visuele barrières. Observaties en interviews leverden aanvullende inzichten op over hoe bezoekers de ruimte gebruiken en ervaren. Verder werd er nagedacht over sociale interacties, hybride zones en de mogelijke activering van de “plinten” (ruimtes op de begane grond).

Resultaten

Toegang tot het RAUM plein is beperkt door zowel fysieke als mentale barrières. Vanaf de voorkant (zijde van de Pathé-bioscoop) is het niet altijd even duidelijk of het plein toegankelijk is; aan de achterkant (zijde van de Hof van Monaco) bemoeilijken trappen de toegang voor mensen met mobiliteitsproblemen, fietsers, en ouders met kinderwagens. Vanuit de kant van de Vaduzdijk zijn hoogteverschillen en een druk fietspad obstakels voor voetgangers. Bouwwerkzaamheden rond het plein beperken

de toegang tot het plein, en maken het ook minder aantrekkelijk.

In de directe omgeving zijn er weinig voorzieningen die dagelijks bezoek aantrekken. De nabijgelegen Pathé bioscoop brengt bezoekers naar het café Venster, maar er is verder geen horeca of winkelomgeving om het plein te activeren. Dit betekent dat RAUM vooral moet steunen op eigen evenementen en programma's om een constante stroom van

bezoekers te genereren.

Het plein biedt diverse zitmogelijkheden, zoals metalen banken, opvouwbaar terrasstoelen en picknicktafels. Hoewel dergelijke zitplaatsen een flexibel gebruik van het plein bevorderen, bieden ze geen comfort en maken ze het voor sommige groepen zoals ouderen en mensen met beperkte mobiliteit minder comfortabel om langer te blijven. De recente toevoeging van een speciaal ontworpen bankje voor senioren bleek

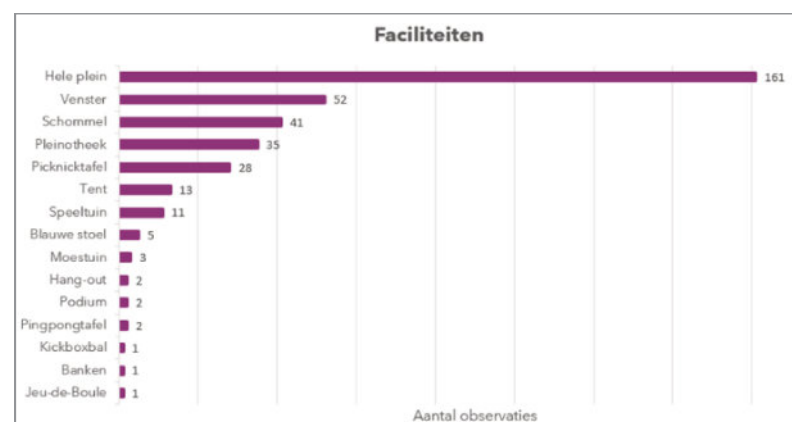
Fietspad langs de Vaduzdijk. Bron: Stipo

Plint van een woongebouw aan de San Marinostraat. Bron: Stipo

Bord met de faciliteiten op het RAUM plein. Bron: Stipo

De meest gebruikte faciliteiten op het RAUM plein tijdens de gedragsobservaties. Bron: Gedragsobservaties door Universiteit van Utrecht.

ook populair te zijn onder jongeren, wat duidt op een grotere behoefte aan comfortabele zitplekken. Vooral bij het “Straatscherm”, waar kinderen spelen, zouden meer banken voor ouders het gebruik van het plein kunnen stimuleren.

Speelelementen zoals het “Straatscherm” en grote blauwe stoelen trekken kinderen aan; ze bevorderen creatieve interactie. De “Pleinotheek” biedt speelmateriaal die graag gebruikt worden, maar andere speelmogelijkheden op het plein (zoals de jeu-

de-boulesbaan en pingpongtafel) worden weinig (zie tabel) gebruikt. Dit zou aangepakt kunnen worden door de gebieden met sportfaciliteiten meer intimiteit te geven, bijvoorbeeld door subtiele afscheidingen te maken, zoals plantenbakken, die dit gevoel kunnen versterken.

Het plein vertoont een combinatie van diverse vloerooppervlakken: gras, betonnen tegels en bakstenen. Deze variatie bevordert informeel gebruik, maar het gebrek aan bomen geeft het plein een enigszins onaf en tijdelijk

Het “Straatscherm”. Bron: Stipo

karakter. Bezoekers met een migratieachtergrond hebben aangegeven dat fruitbomen en meer groen het plein een "thuisachtige" sfeer zouden kunnen bieden.

RAUM heeft een uitgesproken artistiek imago, wat vooral jongeren, gezinnen en kunstliefhebbers aanspreekt. Dit is te danken aan de levendige kleuren en kunstzinnige elementen op het plein, zoals muurschilderingen en installaties. Voor sommige oudere bezoekers kan de inrichting echter te chaotisch of druk aanvoelen, wat hun betrokkenheid bij het plein beperkt omdat ze zich hierdoor niet op hun gemak voelen.

De plinten rond het plein spelen nauwelijks een rol in het publieke leven. Hoewel er een woongebouw aan de San Marinostraat grenst, is er geen zichtbare verbinding tussen bewoners

en het plein. Een actieve plint met persoonlijke elementen, zoals planten of bankjes, zou kunnen bijdragen aan meer sociale interactie, veiligheid en een "buurtgevoel" op het plein. Dit idee van “eyes on the street” zou ook helpen om het plein toegankelijker en uitnodigender te maken voor de gehele buurt.

Hoofdconclusies

De fysieke inrichting en de beperkte omliggende voorzieningen maken RAUM afhankelijk van haar eigen programmering om bezoekers aan te trekken. Het creatieve imago van RAUM trekt jongere groepen aan; echter, dit maakt het minder aantrekkelijk voor ouderen. Hoewel er een breed publiek bereikt moet worden, is er behoefte aan duidelijker afgebakende subruimtes die beter inspelen op de wensen van verschillende gebruikersgroepen.

Verschillende sfeerzones op het RAUM plein. Bron: Stipo

Bouwwerkzaamheden aan de kant van Hof van Monaco. Bron: Stipo.

Plantenbakken op de weg en bouwwerkzaamheden op de achtergrond. Bron: Stipo.

De trap bij de samenkoms van de Vaduzdijk en het Hof van Monaco. Bron: Stipo.

De bestrating op het RAUM plein. Bron: Stipo. Bron: Stipo.

Nieuwe bank ontworpen door Maartje de Goede na de workshops met ouderen. Bron: Stipo.

Metalen bank zonder rugleuning voor het café Venster. Bron: Stipo.

Het opvouwbare stoeltje op het RAUM plein. Bron: Stipo.

Het trottoir langs het RAUM plein aan de zijde van bioscoop Pathé. Bron: Stipo.

De kleurrijke doeken die het RAUM plein sieren. Bron: Stipo.

Het overmaatse blauwe stoel op het RAUM plein. Bron: Stipo.

De beplanting op het RAUM plein. Bron: Stipo.

De kunstinstallatie "Garden Sculptures" op het RAUM plein. Bron: Stipo.

De pingongtafel op het RAUM plein. Bron: Stipo.

Gedragsobservatie

Onderzoeksdoel

Bezoekersgedrag op het plein.

Onderzoeker

De gedragsobservaties zijn uitgevoerd door de studenten “Sociale Geografie en Planologie” van de Universiteit Utrecht onder begeleiding van Annechien Tabak en Dr. Irina van Aalst.

Methoden

Studenten gebruikten een participatieve aanpak waarbij een gestructureerd schema werd gebruikt om gedragingen zoals bewegingspatronen, sociale interacties en ruimtegebruik te documenteren. Deze methode maakte het mogelijk om deze activiteiten vast te leggen zonder ze te verstoren. Gegevens als leeftijdscategorieën, geslacht en het gebruik van faciliteiten werden nauwgezet genoteerd. Na een proefronde werden er extra kolommen toegevoegd met betrekking tot tijd, lichaamstaal en opmerkingen om meer genuanceerde gegevens te verzamelen. Er werd ook een grafiek gebruikt om bij te houden hoeveel mensen het plein overstaken of vermeden; dit hielp bij het identificeren van mogelijke fysieke of mentale barrières voor toegang.

Resultaten

Het RAUM plein trekt een divers publiek waaronder jongvolwassenen, ouders, oudere bezoekers - vaak vergezeld door kinderen - en tieners uit de buurt. Specifieke demografische groepen, met name in de leeftijd van 45 tot 60 jaar, zijn echter opvallend ondervertegenwoordigd. Observaties wezen op duidelijke trends; tieners verzamelden zich bijvoorbeeld vaak in groepjes en herschikten picknicktafels om een sociale omgeving te creëren. Het weer had een grote invloed op het gebruik van het plein. Op koude of regenachtige

dagen waren er aanzienlijk minder mensen op het plein. Op sommige zonnige dagen waren er echter ook weinig bezoekers, maar dan speelden andere factoren, zoals de tijd of weekdag, een rol. Doordeweeks waren er vooral tieners en oudere bezoekers met kinderen op het plein, maar in het weekend was er een toename van ouders met jonge kinderen. Faciliteiten zoals de “Pleinotheek” en het terras van het café Venster werden bijzonder goed ontvangen en bevorderden de interactie tussen de gebruikers, vooral voor ouders die hun sociale tijd vaak combineerden met het toezicht houden op hun kinderen. Wandelen bleek de

De meestuin “Common Ground”. Bron: Stipo

Tieners op het RAUM plein. Bron: Stipo

Het “SOUK” festival. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

meest voorkomende activiteit te zijn, hetzij om het plein over te steken of als onderdeel van een ontspannen wandeling.

Bij het vergelijken van het gebruik van het plein, rekening houdend met demografische kenmerken van de gebruikers zoals gender en leeftijd, bleek dat leeftijd een cruciale rol speelde. Daarom wordt in de analyse het gebruik van het plein vergeleken door: tieners, jongvolwassenen (tot 30 jaar oud), volwassenen (30+, met en zonder kinderen) en ouderen. Tieners gebruikten het plein vooral om in groep te socializen, waarbij ze vaak bijeen kwamen rond picknicktafels of schommels. Er werden bewijzen gevonden van avondgebruik door tieners, waaronder lege pizzadozen of zwerfvuil. Jongvolwassenen brachten voornamelijk tijd door in het café Venster of lieten hun hond uit. Volwassenen werden in twee categorieën verdeeld: volwassenen met kinderen (die vaak op het terras van het café Venster zaten en toezicht hielden op hun kinderen) en

volwassenen zonder kinderen, die het plein voornamelijk gebruikten om te wandelen of iets te drinken in het café Venster. Oudere bezoekers liepen meestal als onderdeel van een vaste route, of kwamen af en toe met kleinkinderen om te spelen.

De “Pleinotheek” fungeerde als een centraal punt voor interactie, waar kinderen speelden en volwassenen praatten met vrijwilligers van de “Pleinotheek”. Het “SOUK” festival, dat zich richtte op de Arabische cultuur, zorgde voor veel sociale interactie. Het festival trok een gevarieerd publiek: hele families woonden het evenement bij, tieners wandelden rond, en kinderen speelden samen. Arabische bezoekers dansten en zongen in hun eigen taal. Sommige niet-Arabische bezoekers dansten mee, terwijl anderen het evenement van een afstand observeerden en ervan genoten. Dit wijst op een mix van actieve en passieve deelname aan culturele uitwisseling.

Het "SOUK" festival. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

Hoofdconclusies

Het RAUM plein richt zich op een diverse bevolkingsgroep, met aanzienlijke variaties in gebruikspatronen die worden beïnvloed door leeftijd en weersomstandigheden. Belangrijke faciliteiten, zoals de "Pleinotheek" en het café Venster, bevorderen de interactie; dit ondersteunt de sociale betrokkenheid tussen verschillende groepen. Leeftijdsdiversiteit is een sterk punt van RAUM. Sommige demografische groepen volwassenen, met name mannen van middelbare leeftijd, blijven echter ondervetegenwoordigd. Evenementen zoals het "SOUK" festival zijn nuttig en benadrukken het potentieel van het plein als multiculturele ontmoetingsplaats, waardoor de betrokkenheid en de interactie binnen de community toenemen vanwege hun inclusieve aard.

Straatinterviews

Onderzoeksdoel

Bezoekerservaringen, motivaties, activiteiten en meningen over de sfeer en inrichting van het RAUM plein.

Onderzoeker

De straatinterviews zijn uitgevoerd door de studenten "Sociale Geografie en Planologie" van de Universiteit Utrecht onder begeleiding van Annechien Tabak en Dr. Irina van Aalst.

Methode

Studenten namen straatinterviews af op het RAUM plein en in de omgeving ervan. Deze interviews richtten zich op hoe welkom bezoekers zich voelden, hun motivaties en hun voorkeursactiviteiten. Ze vonden plaats op weekdays en in het weekend, op verschillende tijdstippen, om een breed scala aan interacties vast te leggen. Extra interviews werden gehouden op het Brusselplein om inzicht te krijgen in de perspectieven van potentiële bezoeker, met de nadruk op de uitstraling van RAUM en de favoriete activiteiten in de openbare ruimte.

Resultaten

Jongvolwassenen zien RAUM als een levendige en creatieve plek en komen er vaak om sociale contacten te leggen, vooral in het café Venster en rond de hangmatten. Deze groep waardeert de artistieke sfeer van RAUM en omschrijft het vaak als "uitnodigend" en "dynamisch".

"Het is een plek voor veel belevenis, er is altijd iets gaande en het is heel open: Er is altijd wel iets te doen"

- Geïnterviewde, jongvolwassene –

Volwassenen met kinderen vinden RAUM

bijzonder gezinsvriendelijk en brengen vaak tijd door in de "Pleinotheek" of de speeltuin. Ouders waarderen het veilige en open karakter van het plein, waar hun kinderen vrij kunnen spelen met een minimum aan toezicht. Veel ouders maken gebruik van het café Venster terras, waar ze een geweldig uitzicht hebben om hun kinderen in de gaten te houden terwijl ze met andere ouders praten. Evenementen bij RAUM, zoals het "SOUK" festival, zijn erg populair; gezinnen komen vaak terug voor de gezellige en feestelijke sfeer. Sommige ouders gaven echter aan dat het voor hen soms een uitdaging is om op de hoogte te blijven van het programma, omdat dit niet altijd te vinden is via de kanalen die zij gebruiken.

Volwassenen zonder kinderen bezoeken RAUM vaak voor ontspanning, om hun hond uit te laten of om deel te nemen aan evenementen; zij waarderen vaak het ontwerp en de activiteiten van het plein, maar vinden het soms "te levendig". Verscheidene volwassenen - vooral degenen met een migratieachtergrond - voelen een verminderde band met de creatieve esthetiek van RAUM en beschrijven het als "niet gezellig" of "te alternatief" voor hun voorkeuren. Zij geven over het algemeen de voorkeur aan traditionele culturele ruimtes, maar genieten nog steeds van af en toe een evenement of van de rustige momenten in het café Venster.

"De sfeer op het plein ongedwongen en gezellig. Ik vind dat dat uitnodigt om het plein te betreden."

- Geïnterviewde, volwassene -

Tieners vormen een van de belangrijkste leeftijdsgroepen die het RAUM plein gebruiken om samen te komen in een sociale omgeving, vaak na schooltijd. Ze voelen zich vaak vrij om

samen te komen aan de picknicktafels naast het “Makershuis” en waarderen vooral de beschutte plekjes. Hoewel hun aandacht niet in de eerste plaats uitgaat naar de esthetische kenmerken van het plein, waarderen ze het dat ze een plek hebben om samen te komen die enigszins aan het toezicht van volwassenen is onttrokken. De “hangout” heeft echter een gemengde reputatie onder tieners; sommigen kiezen ervoor om er weg te blijven vanwege de nachtelijke bijeenkomsten van andere groepen, die gevoelens van onbehagen kunnen aanwakkeren. Sommige bewoners van naburige gebouwen hebben ook hun bezorgdheid geuit over het lawaai van tienergroepen die 's avonds samenkomen. Deze tijdelijke privatisering van de ruimte, waarin tieners hun eigen sociale normen vaststellen heet “parochialisatie” van openbare ruimte (Lofland, 1989), wordt erkend als een onderscheidend kenmerk van hun gebruik van RAUM.

“Hoe het plein eruit ziet boeit me niet zo veel, ik vind het gewoon chill om een plek te hebben waar ik kan zitten met mijn vrienden.”

- Geïnterviewde, tiener -

“’s Avonds als ik mijn hond uitlaat, zijn er vaak jongeren die schreeuwen en van het plein een rotzooi maken. Dat vind ik jammer.”

- Geïnterviewde, volwassene -

Oudere bezoekers die minder vaak naar het RAUM plein komen, geven de voorkeur aan het nabijgelegen Brusselplein, maar op het RAUM

plein wandelen ze graag. Degenen die RAUM wel vaker bezoeken waarderen de evenementen en de mogelijkheid om tijd door te brengen met hun kleinkinderen, die gebruik maken van de speeltuin en schommels. Sommige oudere respondenten vinden de artistieke inrichting van RAUM “te alternatief” en geven de voorkeur aan meer traditionele voorzieningen, zoals theaters of cafés. Oudere gebruikers die met familie komen, vinden het plein wel gezellig. Zij waarderen de interactie met jongere generaties omdat dit een “communitygevoel” bevordert.

“RAUM in drie woorden: Bouwklaar, Alternatief en Wandelen.”

- Geïnterviewde, 65+ -

“Ik vind het écht een ontmoetingsplaats, ik maak vaak een praatje met andere mensen die ook hun hond uitlaten.”

- Geïnterviewde, 65+

In alle leeftijdsgroepen worden de moestuin en het café Venster gewaardeerd om hun functie in het helpen cultiveren van communitybanden. Nieuwkomers in Leidsche Rijn gebruiken het café Venster en de moestuin vaak als centrale ontmoetingsplaatsen om contacten met anderen te leggen. Vooral de moestuin is een geliefde sociale plek waar verschillende gebruikers (nieuwkomers, bewoners die al lang in Leidsche Rijn wonen, verschillende leeftijden en geslachten) moeiteloos met elkaar in contact kunnen komen en banden kunnen smeden door samen dingen te doen.

***Parochiale ruimte** is een soort ruimte die tussen het volledig openbare en het privédomein bestaat. Groepen met gedeelde interesses of kenmerken bezetten tijdelijk en informeel ruimtes, wat leidt tot semi-privatisering van de openbare ruimte. Een voorbeeld hiervan zijn jongeren die de regels van die plek moeten buigen om er hun eigen plek van te maken. (Lofland, 1989)

Hoofdconclusies

Het RAUM plein is bekend en trekt bezoekers uit zowel Leidsche Rijn als de omliggende wijken. Tieners waarderen het plein zeer om buiten het toezicht van volwassenen met elkaar om te gaan, vooral door gebruik te maken van overdekte plekken zoals picknicktafels bij het “Makershuis”, maar ze vermijden de “hangout”, vooral 's nachts, omdat het voor hen niet veilig voelt. Jongvolwassenen waarderen de creatieve sfeer van RAUM en ontmoeten elkaar vaak in het café Venster of de hangmatten. Nieuwe bewoners van Leidsche Rijn zien RAUM als een sociaal centrum, vooral de moestuin en het café Venster. Volwassenen, die vaak met kinderen op bezoek zijn, zien RAUM als gezinsvriendelijk en maken actief gebruik van de “Pleinotheek” en het café Venster. Veel volwassenen genieten van de evenementen van RAUM, hoewel sommigen opmerken dat het moeilijk is om op de hoogte te blijven. Enkelen met een migratieachtergrond vinden de artistieke inrichting van RAUM “te chaotisch” of “niet gezellig”. Buurtbewoners gebruiken RAUM voor ontspanning, maar vermelden geluidsoverlast 's avonds door groepen jongeren. Oudere bezoekers zijn zeldzaam en geven de voorkeur aan het nabijgelegen Brusselplein, omdat ze RAUM meer als gericht op jongeren zien. Ouderen met kleinkinderen waarderen echter het “Straatscherm” en het café Venster voor sociale interactie. De moestuin valt op als ontmoetingsplek, bevordert interacties tussen verschillende achtergronden en ondersteunt de communitybanden.

Experimenten

Studenten van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht onder leiding van Jennifer Foster hebben verschillende experimenten uitgevoerd op het Berlijnplein en Brusselplein. Zij hielpen om de onderzoeksvraag voor focusgroepen beter te formuleren. Deze experimenten toonden met name aan dat mensen die RAUM niet bezoeken, zowel fysieke als sociale drempels ervaren. Mensen met beperkte mobiliteit vermijden bijvoorbeeld trappen. Daarnaast ervaren ouderen de culturele en artistieke sfeer van RAUM vaak als weinig uitnodigend. Zij geven de voorkeur aan meer traditionele vormen van culturele betrokkenheid, zoals theater.

Ouderen (focusgroep)

Onderzoeksdoel

Barrières, motivaties en wensen voor het gebruik van het plein door ouderen.

Onderzoeker

Het onderzoek naar ouderen werd uitgevoerd door Nina Nijenhuis in samenwerking met FAAM. FAAM bevordert de samenwerking tussen kunstenaars en onderzoekers om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken, met behulp van innovatieve methoden zoals workshops en de "Maker-denker-estafette". Maartje de Goede stelde daarnaast aanvullende vragen vanuit een makersperspectief tijdens beide focusgroepen.

Methode

In dit onderzoek maakte Nina gebruik van twee methodologieën: een beschrijvende aanpak gericht op het verkrijgen van inzicht in de doelgroep en een uitgebreidere kwalitatieve methode door middel van discussies. Beschrijvende informatie over de doelgroep is opgehaald middels het Culturele Doelgroepenmodel. De culturele interesses en cultuurgerelateerde mobiliteitspatronen van ouderen (60+) in Leidsche Rijn zijn uiteen gezet met dit model, waarbij op postcode gebaseerde segmentatie werd gebruikt om huishoudens in verschillende culturele gebruikscategorieën in te delen. Vervolgens werden er focusgroepen georganiseerd met oudere deelnemers - zowel regelmatige gebruikers als mensen die minder bekend waren met RAUM - om hun perspectieven en ervaringen te onderzoeken. Tijdens deze focusgroepen gingen de deelnemers aan de slag met een tekenoefening om te visualiseren voor wie het RAUM plein bedoeld was. De tekeningen dienden als leidraad voor het gesprek en hielpen bij het identificeren van sociale barrières. De

gesprekken gingen over onderwerpen als ideale ruimtes, activiteiten en soorten bezoekers.

Resultaten

Het onderzoek focust op twee groepen ouderen in Leidsche Rijn uit het Culturele Doelgroepenmodel: "Klassieke Cultuurliefhebbers" en "Lokale Vrijtijdsgenieters". De eerste groep, 60-80 jaar, houdt van klassieke cultuur zoals ballet, theater en literatuur. Ze zijn goed geïnformeerd en staan open voor nieuwe trends en bezoeken vaak culturele instellingen met hun kleinkinderen. "Lokale Vrijtijdsgenieters" daarentegen, die iets ouder zijn (65-80), geven de voorkeur aan meer lokale, toegankelijke culturele ervaringen, zoals festiviteiten rondom Koningsdag, lokale braderieën of een informatief museumbezoek. Zij richten zich op activiteiten die dichtbij, goed bereikbaar en vertrouwd zijn.

Er zijn meerdere barrières voor ouderen om toegang te krijgen tot RAUM, vooral voor mensen met mobiliteitsproblemen. Er is een hoogteverschil van 7 meter tussen de RAUM en het nabijgelegen winkelcentrum, dat door ouderen vaak als een "heuvel" wordt genoemd. Daarnaast is er vaak sprake van bouwwerkzaamheden in de omgeving, waardoor routes onvoorspelbaar zijn, zowel voor voetgangers als voor mensen die met het openbaar vervoer komen. Ook is het pad bij RAUM van betonblokken niet vlak, wat vooral problemen oplevert voor mensen die met een rollator lopen. De rolstoelhelling wordt gewaardeerd, omdat deze de toegang tot het café Venster vergemakkelijkt. RAUM biedt een verscheidenheid aan zitplaatsen - picknicktafels, opklapbare stoelen, losse bankjes. Deze zijn echter niet ideaal voor ouderen, omdat ze geen rugleuning hebben, te laag zijn om op te zitten,

of gewoon niet comfortabel zijn om langer op te zitten (tenzij u er een kussentje op zet).

Sociale barrières komen ook terug in de bevindingen, vooral het "gevoel erbij te horen". Veel oudere deelnemers gaven aan moeite te hebben met het begrijpen van de identiteit van RAUM, en zagen het vaak als een ruimte die meer gericht was op jongere mensen of gezinnen met kinderen vanwege de inrichting, kleuren, specifieke activiteiten voor kinderen en de aanwezigheid van deze genoemde groepen. Dit gevoel van uitsluiting werd versterkt door de artistieke en experimentele inrichting, die sommige oudere bezoekers te abstract of verwarrend vonden. Zij waardeerden echter de inspanningen van RAUM om duidelijker taal te gebruiken, waarbij Engelse termen als "Place Game", "social" of "urban" werden vervangen door meer toegankelijke uitdrukkingen zoals "zomerprogramma". Ze waardeerden ook makkelijk herkenbare voorzieningen zoals de "Pleinotheek" - een kiosk, die duidelijk gemarkeerd is met het beoogde doel, waardoor het voor iedereen.

Wat het gevoel van inclusie betreft, zei een van de deelnemers dat "het plein niet over hen gaat en niets met hen te maken heeft". Bij de ouderen leeft het idee dat RAUM een netwerk van mensen heeft die betrokken zijn bij het co-creëren van activiteiten en voelen zich geen onderdeel van deze vaste groep. Hierdoor voelen ze zich niet volledig betrokken, zowel individueel als in groepsverband, mede omdat veel objecten speciaal lijken ontworpen door een proces waar zij geen deel van uitmaakten, wat hen een gevoel van "niet-eigenaarschap" geeft. Respondenten herinneren zich ook dat ze deelnamen aan een "Place Game" en achteraf teleurgesteld waren dat hun ideeën niet werden gerealiseerd.

Bord met het programma van RAUM. Bron: Stipo

Het gemeenschapsgevoel was ook een belangrijk thema. Sommige ouderen vermeldten mogelijkheden voor interactie door evenementen zoals markten, muziek en gezamenlijke maaltijden als manieren om verbondenheid te bevorderen. De respondenten prezen het "SOUK" festival voor de gastvrije sfeer, het gevarieerde publiek en het gebrek aan harde muziek, waardoor er ontspannen gesprekken kunnen worden gevoerd en nieuw voedsel tegen betaalbare prijzen kan worden uitgetracteerd. Evenementen als deze trekken ook oudere bezoekers aan uit verder gelegen delen van de stad. Deelnemers toonden ook interesse in lokale markten, zoals een rommelmarkt op Koningsdag of een kerstmarkt met glühwein en een bloemenmarkt. Muziek werd ook gezien als een verbindend element, waarbij de respondenten hoopten dat RAUM plaats zou kunnen bieden aan plaatselijke koren, akoestische muzikanten of muziekmakende activiteiten. Gezamenlijke maaltijden werden gewaardeerd, omdat die nieuwe contacten en interessante gesprekken mogelijk maakten. Ze vonden het een goed idee om de gasten willekeurig aan tafel te laten gaan om het samenzijn te bevorderen. Eén deelnemer herinnerde zich een gedenkwaardige maaltijd die bereid was door vluchtelingen, die hun

ervaringen deelden en zo voor een nieuw perspectief zorgden.

Ouderen zijn op zoek naar herkenbaarheid, gezelligheid en veiligheid. Ze geven aan dat ze het gevoel van een oude kroeg missen. Een goed voorbeeld van een plek voor hen vinden ze in het café TrapOp. Er is een plek om (comfortabel) te zitten, ze voelen zich gezien, en het is een plek waar oud en jong samenkomen. Wat evenementen betreft, noemden de respondenten vier soorten activiteiten waaraan ze graag zouden deelnemen: markten, muziek, theater en samen eten.

Hoofdconclusies

De oudere bevolking in Leidsche Rijn staat open voor betrokkenheid bij RAUM; zij wensen echter een gastvrije sfeer met vertrouwde, traditionele elementen, duidelijke communicatie

en zitplaatsen en paden die geschikt zijn voor mobiliteitsuitdagingen. Hoewel het artistieke en experimentele ontwerp van RAUM goed wordt ontvangen door jongere bezoekers, voelt een deel van de oudere bezoekers zich hierdoor niet aangetrokken tot RAUM. Naast het kleurrijke, jeugdige ontwerp, voelen zij zich buitengesloten en afgezonderd vanwege onvoldoende betrokkenheid bij het co-creatieproces of de uitkomst daarvan, waardoor ze geen gevoel van eigenaarschap ontwikkelen. Deze elementen dragen eraan bij dat sommige ouderen het gevoel hebben dat ze er niet bij horen. Evenementen die de community bevorderen, zoals lokale markten, akoestische muziek en gezamenlijke maaltijden, worden vooral door ouderen gewaardeerd: ze bieden mogelijkheden voor ontspannen sociale interactie in een toegankelijke, comfortabele omgeving.

Nederlanders met Marokkaanse migratieachtergrond (focusgroep)

Onderzoeksdoel

Het gevoel erbij te horen, zich welkom voelen, wat de elementen zijn waardoor de deelnemers zich thuis voelen.

Onderzoeker

Het onderzoek naar Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond werd uitgevoerd door Khadija Maros van Yumna. Yumna, een dynamisch bureau en communityplatform in Utrecht, staat bekend om haar positieve energie en focus op succes. Met jarenlange ervaring en grondig onderzoek helpt Yumna (opkomend) talent, culturele instellingen en merken nieuw publiek te bereiken via haar betrokken community.

Methode

Yumna voerde een workshop uit waarbij een tekenoefening werd gebruikt om gevoelens van welkom of uitsluiting te onderzoeken. Daarna volgden groepsdiscussies; echter, wegens tijdgebrek werden niet alle vragen en hulpmiddelen tijdens de workshop gebruikt. Dit leidde tot extra individuele interviews om meer inzichten te verzamelen, omdat de deelnemers behoefte hadden aan verdere reflectie. Hoewel deze aanpak zijn beperkingen had, maakte het een bredere verkenning van de ervaringen van de deelnemers mogelijk.

Resultaten

Diverse aspecten ontmoedigen het gebruik van het plein. Aan de ene kant zijn er sociale barrières - respondenten voelen dat het plein voornamelijk gericht is op een jong, “alternatief” publiek. Bovendien hangt er een gevoel dat er iets van de bezoeker verwacht wordt; echter, het is onduidelijk wat dat precies inhoudt en waar het vandaan komt. Hoewel er verschillende culturele elementen zichtbaar zijn op het plein,

zijn dit niet de elementen die bekend aanvoelen voor deze groep. Bovendien weerspiegelt het menu in het café Venster bijvoorbeeld niet de culturele diversiteit en dragen de hoge prijzen bij aan een gevoel van afstand. Om een breder publiek aan te trekken, zouden opties zoals een Magnum-ijsje of een frisdrank beschikbaar moeten zijn, in plaats van uitsluitend ambachtelijk ijs en dure dranken. Over alcoholverkoop zijn de meningen verdeeld.

Spontane ontmoetingen zijn over het algemeen zeldzaam, omdat het ontwerp en de indeling van het plein weinig ruimte bieden om communitybanden te creëren, behalve tijdens georganiseerde evenementen. Hun ideeën om de plek te verbeteren omvatten diverse culturele activiteiten, betaalbare eetgelegenheden en gezinsvriendelijke evenementen. Veel respondenten beschreven het perfecte plein als een plek die doet denken aan de tuin van hun grootouders met elementen als water, groen, fruitbomen, eten, een hechte community en familie. Ze gaven ook aan behoefte te hebben aan een rustige plek in de natuur, waar ze een moment voor zichzelf konden hebben.

Hoofdconclusies

RAUM zou deze groep kunnen aantrekken door activiteiten te introduceren die gericht zijn op alle leeftijdsgroepen en verschillende culturele achtergronden, zoals gezinsvriendelijke evenementen en halal eetgelegenheden. Bij deze groep was er ook behoefte aan een centrale ontmoetingsruimte en rustige gebieden, omdat dit zowel ontspanning als spontane ontmoetingen binnen de gemeenschap zou aanmoedigen. Tot slot zou culturele vertegenwoordiging in de inrichting en de kunst op het plein helpen om deze groep zich vertegenwoordigd en dus welkom te laten voelen.

Kinderen met een beperking (focusgroep)

Onderzoeksdoel

Ervaringen van kinderen met en zonder beperking en hun verzorgers en ouders, met de nadruk op fysieke en sociale barrières op het RAUM plein.

Onderzoeker

Het onderzoek naar kinderen met een beperking werd uitgevoerd door Cynthia Boom en Kevin Kars van Kars + Boom, een creatieve studio die samen met RAUM de installatie het "Straatscherp" ontwikkelde. Kars + Boom richt zich op toegankelijke en interactieve ontwerpen om maatschappelijke vraagstukken aan te pakken door middel van kunst en design.

Methode

Voor het onderzoek werden verschillende methoden gebruikt. Tijdens een wandeling met ouders werd besproken welke obstakels zij ervaren bij het bereiken van het plein. In een workshop observeerden we het gedrag van kinderen en voerden ongestructureerde interviews met hun begeleiders voor context. Een tafelgesprek met drie ouders van kinderen met beperkingen gaf verder inzicht in hun specifieke uitdagingen en wensen.

Resultaten

Uit het onderzoek door Kars + Boom kwamen diverse fysieke en sociale barrières naar voren die het gebruik van het RAUM plein door kinderen met beperkingen bemoeilijken. Ten eerste bleken smalle en oneffen paden moeilijk begaanbaar, vooral voor kinderen met mobiliteitsbeperkingen. Dit leidt ertoe dat zij het plein vaak niet volledig kunnen verkennen. Daarnaast bleek speelapparatuur niet altijd toegankelijk: sommige kinderen kunnen niet bij de toestellen door beperkte reikwijdte of moeite

met het interpreteren van kleurgecodeerde signalen. Een ander probleem was het ontbreken van een openbaar toilet, waardoor ouders en verzorgers met extra uitdagingen worden geconfronteerd. Ook worden sommige gedeeltes van het plein minder toegankelijk omdat er tramsporen (element van sommige paden) en hoge grasvlakken aanwezig zijn.

Naast fysieke drempels, zijn er ook verschillende sociale barrières waarmee zowel kinderen als hun verzorgers te maken hebben. Kinderen met beperkingen ervaren vaak angst om te voldoen aan sociale verwachtingen, of om verkeerd begrepen te worden, wat hun interactie met andere kinderen belemmert. Hierdoor voelen zij zich soms sociaal geïsoleerd of

Workshop met kinderen en hun begeleiders of ouders. Bron: Kars + Boom.

Workshop met kinderen en hun begeleiders of ouders. Bron: Kars + Boom.

buitengesloten, wat hun zelfvertrouwen negatief beïnvloedt. Bij sommige kinderen leidt hun moeilijkheid in het herkennen van sociale signalen vaak tot misverstanden; dit resulteert in uitsluiting door andere kinderen. Overstimulatie door felgekleurde objecten, geluiden en licht kan daarnaast leiden tot angst en stress bij deze kinderen, omdat het in sommige gevallen zelfs fysieke klachten zoals buikpijn of hoofdpijn veroorzaakt.

De verzorgers van kinderen met beperkingen ondervinden ook significante barrières die hun bezoeken aan het plein extra belastend maken. Ze maken zich vaak zorgen over praktische zaken: parkeermogelijkheden en de beschikbaarheid van geschikte toiletten. Echter, ook de veiligheid van hun kinderen op het plein is een punt van zorg. Ze voelen zich soms

sociaal ongemakkelijk omdat ze voortdurend het gedrag van hun kinderen moeten verklaren of excuses moeten maken, vooral wanneer hun kinderen anders reageren dan verwacht. Dit leidt tot een hoge emotionele belasting, die kan resulteren in een gevoel van isolement. Omdat het vaak moeilijk is om andere ouders in een vergelijkbare situatie te vinden, voelen zij zich bovendien sociaal geïsoleerd, wat hun gevoel van onderlinge steun verder vermindert.

Uiteindelijk onderstreepten de resultaten dat ouders en kinderen een ruimte nodig hebben waarin ze zich geaccepteerd en welkom voelen. Dit is belangrijk, omdat het plein aangepast moet worden aan de behoeften van kinderen met een beperking. Echter, door bewustzijn en acceptatie bij andere bezoekers te bevorderen, zou het plein een gastvrijere en inclusievere omgeving kunnen zijn. Hoewel er uitdagingen zijn, kunnen deze veranderingen een significante impact hebben.

Hoofdconclusies

Het onderzoek laat zien dat fysieke en sociale barrières op het RAUM plein de toegankelijkheid en inclusiviteit voor kinderen met beperkingen aanzienlijk beperken. Een inclusiever plein kan worden gerealiseerd door infrastructuur aan te passen, speeltoestellen en voorzieningen beter toegankelijk te maken, en betaalbare hulpmiddelen aan te bieden. Door bewustwording en acceptatie bij andere bezoekers te vergroten, kan het plein echter ook sociaal inclusiever worden. Dit leidt tot een uitnodigende omgeving voor kinderen met beperkingen, en hun verzorgers, omdat zij zich meer op hun gemak voelen.

Pleingenoten

Onderzoeksdoel

Hoe de pleingenoten de huidige samenwerking op het plein zien, wat de redenen zijn waarom zij het plein als locatie kozen, hun ervaringen met samenwerking, en hun wensen voor de toekomst.

Onderzoeker

De interviews werden uitgevoerd door STIPO, een adviesbureau dat zich richt op duurzame, inclusieve stedelijke ruimtes. Als initiatiefnemer van het “City at Eye Level” programma richt STIPO zich op de kwaliteit van openbare ruimtes, placemaking en gebruikersgerichte ontwerpen, met nadruk op actieve plinten, lokaal eigenaarschap en een mensgerichte benadering.

Methode

Er werden individuele interviews gevoerd met drie pleingenoten en RAUM. Aanvankelijk was er nog een extra interview gepland met een andere pleingenoot, maar door een druk schema was dit niet mogelijk. De interviews werden ook voorafgegaan door een analyse van hun aanbod.

Resultaten

Pleingenoten werken binnen verschillende tijdschema's en seizoenscycli, wat hun mate van flexibiliteit en bereidheid tot samenwerking beïnvloedt. Subsidies spelen een belangrijke rol, waarbij sommige organisaties meer flexibiliteit hebben dan andere door hun financieringsvoorwaarden. De doelgroep van elke organisatie verschilt, waarbij het artistieke karakter opvalt, maar met variaties zoals welzijnsorganisaties die zich richten op kwetsbare bewoners. Deze verschillen in doelgroep en artistieke insteek zorgen soms voor een gevoel van uitsluiting bij organisaties die afwijken van het dominante profiel. De

artistieke en informele sfeer op het plein wordt echter door alle pleingenoten gewaardeerd en draagt bij aan een gedeeld gevoel van initiatief. Er is behoefte aan meer herkenbare en gestructureerde momenten op het plein, zodat bewoners weten wat er te verwachten valt. Sommige pleingenoten richten zich op specifieke leeftijdsgroepen, zoals kinderen of volwassenen, waardoor het aanbod voor andere groepen beperkt kan zijn. Dit is soms een belemmering om samen te werken en een breder publiek aan te trekken. Sociale factoren zoals een complexe taal en abstracte cultuur kunnen te moeilijk zijn voor groepen met speciale behoeften, zoals mensen met mentale problemen. Ondanks verschillen werken pleingenoten samen en steunen ze elkaars ideeën op informele basis. De meeste organisaties zijn positief over het creatieve karakter van het plein en willen eraan bijdragen.

Hoofdconclusies

Pleingenoten waarderen de informele sfeer en “creatieve vrijheid”, maar ervaren uitdagingen in de samenwerking door verschillen in de manier waarop ze gesubsidieerd worden, hun doelgroep en hun programma. Een gedeelde identiteit en meer voorspelbaarheid in de programmering (terugkerende evenementen of wekelijkse ritmes in de activiteiten) kunnen helpen om de zichtbaarheid en aantrekkingskracht van het plein te verbeteren. Door open te staan voor verschillende belangen en te investeren in gezamenlijke oplossingen kunnen RAUM en de pleingenoten van het Berlijnplein zich verder ontwikkelen tot een meer inclusieve ontmoetingsplek voor de buurt en een creatieve plek voor de hele stad.

Analyse

RAUM als ontmoetingsplaats voor creatieve en kunst liefhebbende bezoekers

Het RAUM plein is een gewaardeerde plek voor kinderen om te spelen, een creatieve omgeving die zowel kinderen als hun ouders en grootouders waarderen. Uit onderzoek blijkt dat spel cruciaal is voor de ontwikkeling van kinderen (Bone, 2021). Spel bevordert de "flexibility of thought" (Bruner, 1972), helpt bij het ontwikkelen van probleemoplossende vaardigheden en stimuleert creativiteit. Speelstimulerende plekken zoals RAUM zijn daarom belangrijk in Leidsche Rijn, waar 37% van de huishoudens kinderen heeft (Gemeente Utrecht, 2024). Op het RAUM plein is toezicht op spelende kinderen ook een gelegenheid voor volwassenen om sociaal met elkaar om te gaan. Vooral de “Pleinotheek” verlaagt de drempel om een gesprek met vreemden te beginnen, wat overeenkomt met het idee van “triangulatie”, waarbij individuen door een derde factor tot interactie kunnen worden gebracht (Whyte, 1980).

Bovendien bezoeken jongvolwassenen (tot 30 jaar) regelmatig het RAUM plein. Zij waarderen de creatieve uitstraling van de plek, en de informele sfeer nodigt uit tot verschillende vormen van gebruik en interactie. RAUM fungeert voor deze groep als ontmoetingsplek, vaak in combinatie met een bezoek aan Pathé. De straatinterviews laten zien dat het RAUM

plein voor veel respondenten niet op hun dagelijkse route ligt. Het ontbreken van voorzieningen zoals een winkel of bibliotheek is dan ook een belangrijke reden waarom mensen het plein niet bezoeken. Dit vormt een blijvende uitdaging voor RAUM, aangezien het toekomstige plein ook geen andere commerciële voorzieningen zal bevatten, behalve horeca. Dit benadrukt de noodzaak voor het organiseren van activiteiten om mensen naar het plein te trekken.

De andere groep die regelmatig het RAUM plein bezoekt zijn tieners. Tieners van nabijgelegen scholen hangen er samen rond, ze voelen zich vrij om de ruimte aan te passen en te gebruiken naar hun behoeften. Ze kunnen daar weg zijn van het toezicht van hun ouders en leerkrachten, wat volgens de theorie van “territorialiteit” belangrijk voor hen is om zich te ontwikkelen en hun identiteit te vormen (Pickering et al., 2012). Het uiterlijk is voor deze groep minder belangrijk, maar ze waarderen het dat ze daar hun eigen plek kunnen hebben.

Ten slotte, mensen die als vrijwilliger betrokken zijn bij RAUM, zoals de moestuin vrijwilligers, begrijpen en waarderen de plek enorm. Voor hen is het een plek waar ze nieuwe mensen hebben ontmoet en vriendschappen hebben gesloten. Onderzoek toont aan dat moestuinen inderdaad plekken kunnen zijn die

**Triangulatie is een mechanisme waarbij twee mensen die door externe stimuli met elkaar verbonden zijn, een interactie beginnen. Die stimulans is een excuus om een gesprek te beginnen alsof ze bekenden van elkaar zijn. Een voorbeeld is een illusionist die op straat optreedt waardoor voorbijgangers stoppen om een gesprek aan te knopen met andere toeschouwers (Whyte, 1980).*

**Territorialiteit is een situatie waarin een groep een duidelijk afgebakend geografisch gebied opeist als hun eigen domein. Deze groepen claimen dit gebied als 'van hen' en ontwikkelen een gevoel van eigendom, wat kan leiden tot exclusiviteit en mogelijke conflicten met anderen. Daarnaast zegt deze theorie dat de openbare ruimte belangrijk is voor de ontwikkeling van jongeren. (Pickering et al., 2012).*

sociale interacties tussen mensen stimuleren en ook plaatsgebondenheid kunnen opwekken (Dolley, 2020). De kracht van verbinding door voor een plek te zorgen is ook een belangrijke les voor RAUM en soortgelijke plekken.

Gastvrij, maar niet voor iedereen

Sommige mensen voelen zich er niet welkom of ervaren het alsof de plek voor anderen bedoeld is: voor kinderen, jongeren en creatieven. Dit wordt vooral gevoeld door de ondervertegenwoordigde groepen. Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond hebben niet het gevoel dat hun cultuur vertegenwoordigd is in de culturele elementen en het programma. Ouderen en kinderen met beperkingen ervaren serieuze fysieke barrières

die het gebruik van het RAUM plein uitdagend maken.

Potentieel voor sociale interactie

Activiteiten zoals het “SOUK” festival creëren herinneringen die belangrijk zijn voor het verbinden met de plek, omdat ze nieuwe herinneringen maken, wat bijdraagt aan het “thuisgevoel” (Wekker, 2016). De “Pleinotheek” en wandelen met de hond bieden mogelijkheden voor korte sociale interacties, zoals elkaar begroeten of een kort praatje maken. Hoewel het samenzijn in dezelfde ruimte mensen vertrouwd maakt met elkaar, zoals tijdens het “SOUK” festival, vindt de interactie waardoor mensen elkaar leren kennen vooral plaats door gezamenlijke activiteiten. Activiteiten waarbij

De “Pleinotheek”. Bron: Stipo

De moestuin “Common Ground”. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

Het “SOUK” festival. Bron: RAUM, <https://www.raumutrecht.nl>

mensen zowel deelnemers als toeschouwers zijn, kunnen bijdragen aan een positief beeld van anderen (Allport, 1954), maar “de ander” wordt vaak nog steeds als “de ander” gezien. Bijvoorbeeld tijdens het samen tuinieren, creëren mensen verbondenheid en gemeenschappelijkheid. Door deel te nemen aan dezelfde activiteiten delen mensen niet alleen ervaringen, maar ook waarden en normen. Dit kan leiden tot een gevoel van gedeelde identiteit en een afname van het gevoel “anders” te zijn (Mead, 1934).

Een creatieve, inclusieve ruimte met een eigen karakter

Hoewel RAUM een openbare ruimte is die

toegankelijk wil zijn voor iedereen, maakt het gebruik van creatieve placemaking en de visie om een creatieve plek te zijn het vooral aantrekkelijk voor een kunstzinnig publiek. Dat betekent dat sommige mensen, hoe inclusief de plek ook is, liever tijd doorbrengen in andere openbare ruimtes. Er zijn echter mensen die zich wel aangetrokken voelen tot artistieke imago van RAUM, maar vanwege fysieke barrières of een gevoel van uitsluiting geen gebruik maken van het RAUM plein. Zo zijn ouderen uit het segment “Klassieke Cultuurliefhebbers” en Nederlandse vrouwen met een Marokkaanse migratieachtergrond die verschillende creatieve beroepen vertegenwoordigen, potentiële gebruikers, maar ervaren obstakels om zich welkom te voelen bij RAUM.

Aanbevelingen voor RAUM

Er zijn verschillende verbeteringen in de inrichting die moeten worden aangepakt om een comfortabeler verblijf mogelijk te maken, vooral voor ouderen, kinderen met een beperking en Nederlanders met een Marokkaanse migratieachtergrond. Deze aanpassingen vereisen echter zowel financiële als tijdsinvesteringen. Aangezien RAUM naar een tijdelijke locatie verhuist en later terugkeert naar een nieuw ontworpen plein, is het belangrijk om deze kwesties voor de toekomst in overweging te nemen. In de tussentijd moet de focus liggen op de programmering en het verder versterken van de co-creatie met de communities.

Faciliteiten zoals de “Pleinotheek”, de moestuin “Common Ground” en het “SOUK” festival spelen een belangrijke rol in het stimuleren van ontmoetingen en het binden van mensen aan de plek. Het vinden van nieuwe manieren om verantwoordelijkheid te delen met de bezoekers kan al nu opgepakt worden, ondanks de tijdelijke fase. De fysieke plek zal verdwijnen, maar de banden die door mensen worden gesmeed, kunnen blijven bestaan.

Co-creëer het programma met ondervertegenwoordigde groepen

Een integraal onderdeel van placemaking is het creëren van de ruimte samen met de community, niet alleen voor hen. RAUM gebruikt verschillende vormen van co-creatie. Zo zijn onder andere het “SOUK” festival en de “hangout” tot stand gekomen. In het huidige programma is co-creatie versterkt door het introduceren van “Publiek Canvas”, een concept waarbij organisaties en bewoners van Leidsche Rijn in contact kunnen komen met RAUM en ondersteuning kunnen krijgen bij het realiseren van activiteiten. Het is aan te raden om de co-creatie nog verder te versterken en het lopende gesprek met de betrokken partijen voort te zetten. De co-creatie zou als doel moeten

hebben om macht te delen en kansen te creëren voor mensen om hun eigen stempel op RAUM te drukken. RAUM kan het gesprek dat tijdens dit onderzoek met ondervertegenwoordigde groepen is gestart voortzetten om samen over oplossingen na te denken. Op deze manier wordt een gevoel van eigenaarschap en empowerment gecreëerd, en kunnen deze mensen hun netwerken optimaal betrekken. Zelfs als ideeën niet worden uitgevoerd, is het belangrijk om te communiceren waarom dit niet is gebeurd.

Toegankelijkheid

Het is belangrijk om de inrichting van het plein te verbeteren en het voor iedereen toegankelijk te maken. Begin met eenvoudige toevoegingen, zoals comfortabele zitplaatsen. Op de lange termijn kan gedacht worden aan vlakke paden en een toegankelijk toilet. Dit zijn algemene oplossingen die ieders ervaring zullen verbeteren. Overweeg daarnaast specifieke oplossingen voor groepen met meer specifieke behoeften. Kars + Boom heeft het uitgebreide onderzoeksrapport over kinderen met beperkingen opgesteld, en dit kan als basis dienen.

Subruimten en rustplaats

Er kunnen verschillende zones worden afgebakend, sommige levendiger, andere rustiger, sommige om te spelen en te bewegen, andere om uit te rusten en te ontspannen. Het creëren van een rustplaats met groen en comfortabele banken waar mensen alleen kunnen zijn, kan mensen aantrekken en groepen helpen die snel overprikkeld raken. Iedereen heeft soms een plek nodig om bij te komen en de natuur wordt altijd gewaardeerd, dus dit kan waardevol zijn voor iedereen.

Verbinden met de omgeving

De uitdaging voor RAUM is het gebrek aan

verbinding met de directe omgeving. Actieve plinten verbeteren de ervaring voor voetgangers en vergroten daardoor ook het gebruik van het plein. Hoewel RAUM geen directe invloed heeft op het activeren van de plinten, kan het wel proberen een dynamischer gebruik van de omliggende straten te stimuleren. RAUM kan communityworkshops organiseren of samenwerkingsprojecten aangaan met kunstenaars om bewoners te inspireren en te ondersteunen bij het activeren van hun plinten. Dit kan door creatieve ontwerp ideeën aan te reiken, begeleiding te bieden bij de uitvoering, en een levendige verbinding te creëren tussen de woningen en de openbare ruimte.

Pas de communicatie aan op de doelgroep

RAUM zou meer offline methoden kunnen gebruiken om groepen zoals ouderen uit te nodigen. Het wordt aanbevolen dat RAUM de lokale partners en netwerken gebruikt om het programma gericht op deze groepen te promoten.

Gebruik herkenbare elementen voor eenvoudigere oriëntatie

RAUM kan in gedachten houden dat het belangrijk is om een evenwicht te vinden tussen creativiteit en voorspelbaarheid. Creatieve elementen moeten worden gecombineerd met elementen die gemakkelijk te begrijpen zijn. Op deze manier wordt de ervaring zorgvuldig samengesteld en raken bezoekers vertrouwd met nieuwe ervaringen. Een manier om dit te doen is door een duidelijke route door het plein te creëren, langs verschillende subruimtes en artistieke elementen. Daarnaast zou RAUM in de toekomst moeten nadenken over duidelijke bewegwijzering en informatieborden voor de toekomst, om de oriëntatie op het plein te vergemakkelijken.

Aanbevelingen voor inclusieve openbare ruimtes

Het onderzoek naar het RAUM plein in Utrecht biedt waardevolle inzichten die relevant zijn voor andere openbare ruimtes die inclusiviteit nastreven. Deze aanbevelingen kunnen bijdragen aan het creëren van inclusieve en aantrekkelijke openbare ruimtes voor een breder publiek, en daarmee levendige ontmoetingsplekken voor de gehele community.

Co-creatie met de community

Betrek ondervertegenwoordigde groepen bij het inrichten en programmeren van de ruimte om ervoor te zorgen dat deze voldoet aan de diverse behoeften en belangen van de community. RAUM heeft succes gehad met initiatieven zoals het "SOUK" festival, dat tot stand is gekomen door co-creatie of de moestuin "Common Ground" die wordt verzorgd door vrijwilligers. Deze aanpak bevordert een gevoel van eigenaarschap en empowerment, wat essentieel is voor inclusiviteit.

Toegankelijkheid

Let op fysieke barrières die de toegang kunnen belemmeren voor mensen met beperkte mobiliteit, ouderen en andere kwetsbare groepen. Dit omvat het aanpakken van oneffen paden, het creëren van comfortabele zitplekken en het toegankelijk maken van speeltoestellen en voorzieningen. Dergelijke aanpassingen dragen bij aan een uitnodigende omgeving, waar mensen langer willen blijven. Een goede omgeving stimuleert namelijk meer activiteiten en interacties (Gehl, 2011).

Duidelijke communicatie en bewegwijzering

Zorg voor duidelijke bewegwijzering, informatieborden en communicatiematerialen die toegankelijk zijn voor alle gebruikers, inclusief mensen met leerproblemen of mensen uit verschillende culturele achtergronden. Vermijd jargon of te abstracte taal. Houd rekening met de lokale bevolking en de

doelgroepen, en overweeg waar nodig het gebruik van meertalige informatie.

Aanbod van diverse activiteiten

Bied verschillende activiteiten aan die aanspreken bij verschillende leeftijdsgroepen, culturele achtergronden en interesses. Dit kan variëren van culturele evenementen en workshops tot sportieve activiteiten en recreatiemogelijkheden. Denk zowel aan het programma als aan de faciliteiten die gebruikt kunnen worden voor diverse activiteiten. Daarnaast verwijst "The Power of 10+" naar het idee dat succesvolle openbare ruimten een verscheidenheid aan activiteiten en gebruiksmogelijkheden moeten bieden om diverse groepen mensen aan te trekken en levendige omgevingen te creëren. Idealiter zou een stad minstens tien bestemmingen moeten hebben, elke bestemming zou tien plekken moeten hebben, en elke plek zou tien activiteiten moeten bieden. Activiteiten kunnen variëren van eenvoudige bezigheden, zoals wandelen of van de zon genieten, tot meer georganiseerde activiteiten, zoals ijs eten of een concert (Project for Public Space, z.d.). Je kunt gebruik maken van de "8 animatiestrategieën" van Troy D. Glover (Glover, 2020) om de openbare ruimte te activeren.

- *Naturalizing* - creëren van een comfortabele omgeving met natuurlijke elementen.
- *Activating* - actief gebruik aanmoedigen.,
- *Culinizing* - voedselgerelateerde activiteiten en voorzieningen.
- *Spectaclizing* - een gevoel van spanning creëren.
- *Festivalizing and eventifying* - organiseren van evenementen en festivals.
- *Aestheticizing* - de schoonheid van een plek verbeteren.

• *Convivializing* - sociale interactie aanmoedigen en het gemeenschapsgevoel versterken.

• *Gamifying and whimsicalizing* - speelse elementen toevoegen.

Creëren van subruimtes

Creëer verschillende zones binnen de ruimte die inspelen op uiteenlopende behoeften. Dit kan een rustige zone zijn met groen en comfortabele zitplaatsen voor ontspanning, een levendige zone voor sociale interactie en spel, en een zone voor culturele evenementen of tentoonstellingen. Je kunt verschillende ontwerpelementen gebruiken om deze zones te creëren, zoals plantenbakken, sculpturen of groenvoorzieningen. Dit zal meer intimiteit aan het plein geven, waardoor mensen zich meer op hun gemak voelen (Gehl, 2011).

Verbinding met de omgeving

Integreer de plek met de omliggende straten en gebouwen. Dit kan worden bereikt door actieve plinten te creëren, zoals cafés, winkels of culturele voorzieningen, die de levendigheid van de ruimte vergroten. Ook kunnen de plinten in woongebouwen actief worden ingezet. Mensen kijken graag naar andere mensen (Gehl, 2011), dus als de openbare ruimte voor hun huis levendig is, zullen ze eerder geneigd zijn eraan deel te nemen, bijvoorbeeld door voor hun huis te zitten. Moedig bewoners aan om hun plinten te activeren door bijvoorbeeld geveltuintjes aan te leggen of bankjes te plaatsen.

Leren van ervaringen

Evalueer voortdurend het gebruik en de ervaring van de ruimte en wees bereid om aanpassingen te maken op basis van feedback van de community. Dit vereist een open dialoog met gebruikers en een flexibele benadering. Echte co-creatie betekent luisteren naar feedback, samen nadenken over oplossingen en aanpassen.

Erkenningen

Metaforisch gezien kan het plein worden vergeleken met een octopus, waarbij de tentakels essentieel zijn voor het functioneren van de kop. De omliggende straten voeden het plein met leven en vergroten het gebruik ervan (Metro Jacksonville, 2007). De straten en gebouwen rond het RAUM plein hebben echter niet genoeg levendigheid om het plein te ondersteunen. Bovendien is het RAUM plein niet goed verbonden met de plinten van de omliggende gebouwen. Plinten zijn cruciaal voor de aantrekkelijkheid en ervaring van stedelijke ruimtes, zowel in woon- als in commerciële gebieden. Ondanks dat de plint slechts 10% van een gebouw uitmaakt, bepaalt deze voor 90% de ervaring van de omgeving (City at Eye Level, 2016). Onderzoek toont aan dat veilige, schone, ontspannen en overzichtelijke bestemmingen bezoekers langer vasthouden en hen meer laten besteden.

Bij RAUM draagt het gebrek aan goede plinten en een levendige directe omgeving er niet aan bij om mensen op spontane wijze aan te trekken. Hierdoor is RAUM nog meer afhankelijk van eigen inspanningen om bezoekers te trekken.

Hoewel er duidelijke verbeteringen mogelijk zijn in de “hardware”, zoals comfortabelere zitplekken, meer groenvoorzieningen, betere toegankelijkheid en het toevoegen van cultureel herkenbare elementen, ligt het grootste deel van de verbetering in de “software” het programma. De hoge waardering voor het “SOUK” festival laat zien dat de belangrijkste kans wellicht ligt in het uitbreiden van de reguliere programmering van activiteiten die toegankelijk zijn voor een breed en divers publiek.

De oplossing om meer, bredere en inclusievere doelgroepen te bereiken ligt dus vooral in de “software”, en minder in de “hardware”. Dit vraagt om een versterking van

de “orgware” – de processen en samenwerkingen die nodig zijn om een programma te co-creëren.

Bronvermelding

Berlijnplein Utrecht. (z.d.). *Berlijnplein Utrecht*. Geraadpleegd op 26 september 2024, van <https://berlijnpleinutrecht.nl>

Bone, M. (2021). *The role of play in early child development: An in-depth view*. Integrated Studies Student Works, Murray State's Digital Commons.

Bonham, A. (2021). *Play and the city: How to create places and spaces to help us thrive*. Robinson

Buisman, D. (2024). *Theoretisch kader en uitgangspunten t.b.v. onderzoek gebruik plein RAUM*. RAUM

Childress, H. (2004). *Teenagers, territory and the appropriation of space*. *Childhood: A Global Journal of Child Research*, 11, 195-205.

Claridge, T. (2018). *What is the difference between bonding and bridging social capital?* Social Capital Research. Geraadpleegd op 13.11.2024

Cresswell, T. (2004). *Place: A short introduction*. Blackwell Publishing.

Dolley, J. (2020). *Community gardens as third places*. *Geographical Research*

Duyvendak, J. W., Reinders, L., & Wekker, F. (2016). *Homing the Dutch: An introduction*, *International Journal of Social Quality*, 6(1), 1–11.

Foote, K. E., & Azaryahu, M. (2009). *Sense of place*. In R. Kitchin & N. Thrift (Eds.), *International Encyclopedia of Human Geography* (pp. 96–100). Elsevier.

Gehl, J. (2011). *Life between buildings: Using public space*. Washington, D.C.: Island Press.

Gemeente Utrecht. (2024). *Monitor Wonen: Bevolking en huishoudens*. Geraadpleegd op 17 november 2024, van <https://utrecht.incijfers.nl/dashboard/monitor-wonen/bevolking-en-huishoudens>

Glover, T. D. (2020). *Bringing public spaces to life: The animation of public space*. In *Companion to public space* (1e editie, p. 12). Routledge.

Jacobs, J. (1961). *The death and life of great American cities*. Random House.

Mead, G. H. (1934). *Chapter 5: Symbolic interactionism*. Geraadpleegd op 28 november 2024, van <https://www.dawsoncollege.qc.ca/ai/wp-content/uploads/sites/180/20-george-mead-symbolic-interactionism.pdf>

Metro Jacksonville. (2007, december). *Ten principles for creating successful squares*. Geraadpleegd op 28 november 2024, van <https://www.metrojacksonville.com/article/2007-dec-ten-principles-for-creating-successful-squares>

Oldenburg, R. (1989). *The great good place: Cafés, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York, NY: Paragon House.

Paulos, E., & Goodman, E. (2004, 25 april). *The familiar stranger: Anxiety, comfort, and play in public places*. In Conference on Human Factors in Computing Systems - Proceedings (pp. 223–230). ACM.

Pettigrew, T., & Tropp, L. (2008). *Allport's intergroup contact hypothesis: Its history and influence*. In *On the nature of prejudice: Fifty years after Allport* (pp. 262–277). Wiley.

Pickering, J., Kintrea, K., & Bannister, J. (2012). *Invisible walls and visible youth territoriality among young people in British cities*. *Urban Studies*, 49(4), 945-960.

Placemaking Europe. (2019). *OUR CITY? Countering exclusion in public space*. Stipo Publishing

Project for Public Spaces. (2009, 31 december). *Six parks we can all learn from*. Geraadpleegd op 28 november 2024, van <https://www.pps.org/article/six-parks-we-can-all-learn-from>

Project for Public Spaces. (z.d.). *The power of 10+*. Geraadpleegd op 13.11.2024, van <https://www.pps.org/article/the-power-of-10#:~:text=The%20idea%20behind%20this%20concept,experience%2C%20and%20people%20to%20meet>.

RAUM. (2024). *Ervaringen van RAUM met het creëren van sociale openbare ruimte 2017-2024*. RAUM.

RAUM. (z.d.). *Meerjarenbeleidsplan 2025-2028. RAUM: ruimte voor verbinding*. RAUM.

Qi, J., Mazumdar, S., & Vasconcelos, A. C. (2024). *Understanding the relationship between urban public space and social cohesion: A systematic review*. *International Journal of Community Well-Being*, 7, 155–212. <https://link.springer.com/article/10.1007/s42413-024-00204-5>

Schrag, A., & McKinnon, C. (2023). *Understanding creative placemaking: A literature review*. QMU Working Paper Series 2023: RKEDU. Edinburgh: Queen Margaret University

Stipo, J. Laven, S. van der Ham, S. Veelders, H. Karssenberg (2017). *The city at eye level in the Netherlands.*, Stipo Publishing

Stipo. (2019). *The city at eye level – Second and extended version: Cities as places for people*. Stipo Publishing

Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. Project for Public Spaces

Bijlage

Overzicht onderzoeksstappen

Methoden	Data	Locatie	Onderzoeker	Aantal onderzochte personen
Ruimtelijke analyse	mei - september 2024	RAUM plein en omgeving	Stipo	-
Gedragsobservaties	mei en juni 2024	RAUM plein en omgeving	Universiteit van Utrecht	364
Straatinterviews	mei en juni 2024	RAUM plein en omgeving, Brusselplein	Universiteit van Utrecht	82
Experimenten	juni 2024	RAUM plein, Brusselplein	Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	70
Workshops met ouderen	juni 2024	RAUM	FAAM	24
Workshops, interviews en wandelgesprekken met kinderen met en zonder beperking en hun ouders of begeleiders	juli 2024	RAUM en omgeving	Kars + Boom	31
Workshop en interviews met Nederlanders met Marokkaanse migratieachtergrond	september 2024	RAUM	Khadija Maros	21
Interviews met pleingenoten: Het NUT (Greg Nottrot), het café Venster (Daniel Lansbergen), De Buurtwerkkamer (Beatriz Escalona Santana) en RAUM (Donica Buisman)	juli en september 2024	-	Stipo	4

